

Однак крізь час ця скринька має неабияке значення для особи, сім'ї, родини, які беруть її з собою для самоідентифікації власного я, збереження самості.

Без задуму і чітко окреслених намірів одного разу ця скринька може потрапити до архіву. Тоді «життя» її речей, документів буде чітко регламентоване нормативно-правовою базою діяльності архівної установи, для яких почнеться новий етап існування. Проте, доки вона перебуватиме в межах власного первісного контексту побутування, доти такий архів буде важливим для того життя, яке воно віддзеркалює. Тому й мігрують нині ці скриньки разом із людьми, якими вони були зібрані й збережені. Але це вже буде окрема історія особового архіву. Той факт, що ми намагаємося взяти таку скриньку із собою, вказує на рівень нашої особистої архівної культури, яка стократ виросла в надзвичайних умовах, коли національна ідентичність і самоідентифікація особи набули виняткового значення.

Список використаних джерел

1. Schenk D. Archivkultur: Bausteine zu ihrer Begründung. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2022. 214 s.
2. Бездрабко В. Архів, архівіст, архівна культура: ідея, метафора, постання майбутнього образу. *Архіви України*. 2019. № 2. С. 42–66.

*Білик Н. І., канд. іст. наук, доцент
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

ОСОБОВИЙ ФОНД ХУДОЖНИКА ЯРОСЛАВА ОМЕЛЯНА В ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ярослав Максимович Омелян – український художник і громадсько-культурний діяч, який понад півстоліття працював на мистецькій ниві України в галузі станкової та прикладної графіки, плаката, акварелі, рисунка. За визначні здобутки на ниві української культури мистець був обраний членом Спілки художників України (1983 р.), почесним членом Всеукраїнського товариства «Просвіта» (1999 р.), Указом Президента України В. Ющенка йому присвоєно звання «Заслужений художник України» (2008 р.). За серію книжкових знаків Лепкіани мистець удостоєний Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких (1994 р.). У 2012 р. за вагомий внесок у розвиток образотворчого мистецтва художнику присвоєно звання Лауреата Тернопільської обласної премії ім. М. Бойчука. Серед цінних нагород – відзнака «Людина року 2002» (Тернопіль) від громадськості Тернопільщини, Подяка Президента України В. Ющенка (2005 р.), пам'ятний нагрудний значок «100-річчя від дня народження Головнокомандуючого Української Повстанської Армії, провідника ОУН, генерал-хорунжого Р. Шухевича» (2007 р.) від Тернопільської обласної ради, відзнака «20 років незалежності України» (2011 р.) від Тернопільської міської ради, орден «Князя Костянтина Острозького» (2012 р.) від Академії соціального управління.

Мета студії – проаналізувати матеріали особового фонду українського художника та громадсько-культурного діяча Ярослава Омеляна (нар. 1929 р.) який сформовано в Державному архіві Тернопільської області (далі – ДАТО) в 2020 році; з'ясувати інформативні можливості документів для дослідження життя та творчості мистця, а також відображення в них історії України та української культури ХХ–ХХІ ст.

Тема наукової розвідки не була в історіографії безпосереднім об'єктом вивчення. Необхідною для комплексного аналізу обраної тематики є група джерел – архівні документи, що зберігаються в Тернополі. До роботи залучено матеріали з особового фонду Я. Омеляна в ДАТО. Авторка дослідження брала участь в опрацюванні та систематизації матеріалів особового архіву

Я. Омеляна, який художник збирав упродовж багатьох років і зберігав у власній мистецькій майстерні в Тернополі.

У 2019 році до архіву було передано на збереження численні документи з метою створення в майбутньому особового фонду Я. Омеляна в ДАТО. У листопаді 2020 року працівники відділу формування Національного архівного фонду та діловодства сформували фонд «Омелян Ярослав Максимович (1929). Заслужений художник України» (Фонд № Р 3599) із 15 (п'ятнадцяти) справ 100 (сто) документів за 1990–2017 роки, також склали опис справ постійного зберігання з 4-х таких розділів:

1. Публікації про фондоутворювача та його творчість.
2. Публікації фондоутворювача.
3. Публікації про творчі роботи фондоутворювача.
4. Із збірки документів фондоутворювача.

У матеріалах висвітлено біографію та творчість мистця у період репресій тоталітарного режиму, радянської доби та після проголошення незалежності України. За словами головного спеціаліста відділу НАФ та діловодства Г. Муц, «співпраця державного архіву щодо можливої передачі документів фондоутворювача триває, що дасть можливість у майбутньому доповнити його фонд».

В особовому архіві збережено документи про професійну освіту Я. Омеляна: дипломи, залікова книжка, «Выписка из зачетной ведомости» та ін. Із них довідуємося про навчання у Львівському училищі прикладного мистецтва впродовж 1947–1948 рр. У 1948–1950 рр. він продовжив малярські студії у Львівському інституті прикладного і декоративного мистецтва (нині – Львівська національна академія мистецтв). За участь старшого брата Осипа в УПА Ярослава було арештовано у 1950 р., разом із матір'ю відправлено до Сибіру, де довелося відбутися дев'ять років заслання в Іркутській області. Трудова біографія в таборі, а згодом у поселенні була «відзначена» професіями вантажника, тесляра, землекопа, водія. У 1959 р. реабілітованим дозволили оселитись у Тернополі. Лише за хрущовської «відлиги» художнику вдалося завершити Український поліграфічний інститут ім. І. Федорова у Львові (1969 р., нині Українська академія друкарства). Здобувши спеціальність «книжкова графіка», мистець від 1972 р. перебував на творчій роботі.

У документах йдеться про життєвий і творчий шлях мистця на Тернопільщині. Першим «свідченням» із біографії художника є ксерокопія «Довідки № 440», виданої Я. Омеляну 3 листопада 1958 р., про його звільнення від «спец. поселення» Указом Президії Верховної Ради СРСР. Там же зазначено про заборону повернення в місцевість, звідки він був виселений. До джерел особового походження віднесено автографи Я. Омеляна, зокрема автобіографію для Спілки художників України. Також збережено документи про участь мистця в політичному житті краю. Пан Ярослав був делегатом установчого з'їзду Народного руху України за перебудову (мандат від 1989 р.). Численні грамоти свідчать про вагомні здобутки мистця на творчій ниві.

До цінних матеріалів варто віднести каталоги виставок Я. Омеляна, буклети, запрошення тощо. Насамперед варто виділити друковані видання про початок виставкової діяльності художника. Наприклад, у каталозі першої персональної виставки акварелей Я. Омеляна зазначено місце і час її проведення: «Виставка експонувалася в приміщенні виставочного залу ТХВМ (Тернопільських художньо-виробничих майстерень. – Н. Б.) у вересні–листопаді 1978 р. Як пересувна – відкрита в читальному залі МПТУ № 2 з 21 листопада 1978 р.». Каталог виставки «Ярослав Омелян. Акварель» було видано у 1979 р. під «грифом» Тернопільських художньо-виробничих майстерень Худфонду УРСР, Тернопільського краєзнавчого музею та його підрозділу – картинної галереї. Перша персональна виставка художника засвідчила, що в мистецькому середовищі Тернополя з'явилася небуденна постать, майстер акварелі.

У ДАТО зберігаються фотоматеріали, які репрезентують інформацію про численні виставки художника в Тернополі (в артгалереї Тернопільської організації Спілки художників України, у картинній галереї Тернопільського обласного краєзнавчого музею, у Тернопільському обласному художньому музеї). Персональні виставки робіт Я. Омеляна розкрили талант мистця у різноманітних техніках виконання (акварель, пастель, гуаш, туш, перо, олівець, лінорит,

монотипія тощо). Художній доробок Я. Омеляна став яскравим відображенням його національної ідентичності, його твори – це своєрідна школа духовності, репрезентація світоглядних цінностей української культури.

Нині художнику виповнилося 93 роки і він популяризує власні здобутки на ниві графіки, зокрема впорядковував до друку видання «Екслібриси пам'яти». За останнє десятиліття автор створив понад 100 книжкових знаків, присвячених визначним представникам українського народу (Б. Хмельницькому, М. Кривоносу, І. Богуну, І. Мазепі, Г. Сковороді, Т. Шевченку, І. Франку, Лесі Українці, С. Крушельницькій, О. Телізі, Є. Коновальцю, С. Бандері, Р. Шухевичу, В. Стусу, А. Горській, родині Лепких та ін.).

До архіву Я. Омеляна передав понад 70 проілюстрованих книг, зокрема монографії науковців В. Сергійчука «Трагедія українців Польщі», Н. Білик «Богдан Лепкий. Життя і діяльність», Б. Трофим'яка «В національно-визвольному русі Галичини»; збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Значимість постаті патріарха Йосифа Сліпого для національного та духовного пробудження українства», видання «Високе небо Богдана Лепкого», Регіональний річник «Тернопілля» (2002), десятки художніх видань.

Отже, матеріали особового фонду Ярослава Омеляна – цінне історичне джерело в дослідженні біографії та культурної спадщини художника. На основі їх аналізу з'ясовано інформативні можливості документів для дослідження життя та творчості мистця, а також відображення в них історії України й української культури.

Вдовіна О. О. канд. наук із соц. ком., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У часи війни ключовим стає готовність та вміння захищати свою державу. Російсько-українська війна 2022 р. кожного українця зробила воїном, готовим на своєму місці робити те, що він уміє та разом з армією наближати перемогу. З перших днів вторгнення українські бібліотеки, використовуючи свої знання, вміння та навички допомагають захисникам і цивільному населенню. Їх головними професійними та життєвими пріоритетами стали: захист інформаційного простору: боротьба з фейками, дезінформацією та кіберзагрозами [1]. Використовуючи увесь доступний арсенал інструментів комунікаційної політики (зустрічі, консультації, вебінари, різноманітні масові заходи) українські бібліотеки органічно, доцільно, дієво працюють у царині інформаційної, гуманітарної, психологічної, юридичної сфер. Особливо важливе значення це має у нинішніх умовах, коли велика кількість інформаційних установ в Україні знищено або не працює через загрозу життю та здоров'ю співробітників через постійні обстріли та бомбардування, а кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) за даними звіту Міжнародної організації з міграції [2] склала понад 7,7 мільйонів осіб.

Звернувшись до офіційних сайтів українських бібліотек, звертаємо увагу на їх активну комунікаційну політику та величезну кількість різнопланових заходів, що почали проводитися з часу російського вторгнення на територію України. Проаналізувавши розділ «Події» Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки (РОУНБ) [3], бачимо, що з 24 лютого 2022 р. і дотепер РОУНБ було проведено інформаційні години: «Грінпіс і війна в Україні», «Психологічна підтримка під час бойових дій»; творчі заняття та майстер-класи: арттерапевтичні заняття для дітей та дорослих «Артобійми», майстер-клас із писанкарства, заняття з бісероплетіння «Чокер з бісера з українською символікою», виготовлення ангелочків-оберегів для воїнів ЗСУ; психологічна підтримка під час війни від практикуючих психологів, психологічні тренінги «Як